

respondetur breviter actuale peccatum esse proxime in voluntate, habitualem autem culpam seu peccati maculam non in sola voluntate manere, sed usque ad animam penetrare, illamque vita privare, et ita in illa principaliter manere, ideoque gratia etiam primo et per se expellit peccatum ab essentia animæ, consequenter vero etiam per charitatem tollit a voluntate maculam aversionis, qui in ea permanserat.

**18. Deus potest gratiam et charitatem mutuo separare.** — Quartum argumentum postulat an gratia et charitas possint de potentia absoluta separari. In quo breviter dico nullam esse repugnantiam in hujusmodi separatione, quia sunt res distinctæ, et in effectibus suis non habent inter se essentialē dependētiam: ergo, licet habeant proportionem, et connaturale quoddam vinculum propter quod secundum ordinariam legem non separantur, nihilominus potuissest Deus unam sine altera dare vel conservare, prout vellet. Et hoc supponit D. Thomas, quæstione 27 de Veritate, artic. 2, ad 4. Duobus autem modis posset id fieri. Primo, infundendo charitatem sine gratia, et de hoc casu tractat divus Thomas in dicto loco, et sentit hominem habentem solum habitum charitatis sine gratia, non fore satis idoneum ad merendum de condigno vitam æternam, quod est valde probabile; tum quia decesset tali personæ præcipua dignitas necessaria ad tale meritum, ex parte operantis, nimirum, quod sit factus Deus per participationem; tum etiam quia illi homini non deberetur vita æterna, ut hæreditas, quia non esset intrinsece et proprie filius adoptivus, quia non haberet naturam patris participantem; meritum autem de condigno supponit hoc jus filiationis, et in eo fundatur. Hoc autem intelligendum est secundum connaturalē ordinem talis meriti; nam si Deus alium ordinem constituere volisset, et præmium illud sub conditione talium operum promittere, non decesset in operibus ex charitate procedentibus proportio ad præmium ob aliquod meritum de condigno sufficiens, quamvis non tam perfectum quantum nunc est, propter rationem dictam.

**19. Altera gratiæ a charitate separatio.** — Secundo, possunt illæ qualitates separari infundendo gratiam et non habitum charitatis, ut de facto fortasse Magister sensit, quia, licet negaverit charitatem creatam, non constat gratiam etiam negasse. Tunc ergo persona ex parte sua haberet sufficientem condignitatem

ad meritum, et hominem constitueret filium Dei adoptivum et hæredem, ac proinde etiam redderet sanctum et, quantum est ex se, a peccato immunem. Solum ergo careret talis homo proximo connaturali principio diligendi, et perfectam virtutem operandi, et ex hac parte non esset homo tam perfecte justificatus, sicut modo est; posset tamen Deus per auxilium efficientiam habitus supplere, et tunc opus esset perfectly meritorium, quia opus ipsum in se esset æque perfectum, et in persona operante esset sufficiens dignitas; et conditio illa, quod actus eliciatur per habitum charitatis, non est tam necessaria ad meritum de condigno, ut postea videbimus.

**20. Solutio quinti argumenti.** — *D. Thomæ opinio.* — In quinto argomento, petitur an virtutes infusæ proprie ac physice manent a gratia, ad eum modum quo potentiae fluunt ab anima. Id enim insinuat D. Thomas 1. 2, quæst. 100, artic. 3, ad 3, ubi de gratia dicit: *Supponitur virtutibus infusis tanquam earum principium et radix.* Et apertius in artic. 4, ad 1, dicit quod: *Sicut ab essentia animæ fluunt ejus potentiae, quæ sunt operum principia, ita etiam ab ipsa gratia effluunt virtutes in potentias animæ, per quas potentiae moventur ad actus.* Idemque docet de virtutibus et donis infusis, 3 p., q. 62, art. 2. Quæ sententia, in rigore et proprietate intellecta, ut verba sonant, solum potest suaderi, quia ad majorem gratiæ perfectionem hoc pertinere videtur, et majorem connexionem et unionem istarum qualitatum inter se, alioqui non appareat in hoc repugnantia aut magna difficultas. Qui autem ita senserit, excipere debet habitus fidei et spei quoad substantiam eorum, quia non pendent a gratia in conservari; ergo neque in fieri. Unde dicendum est illas non esse quasi proprietates subsequentes gratiam, sed veluti dispositiones de se remotæ, et quæ tempore præcedunt formam, et ideo possunt etiam sine forma permanere, quamvis fortasse, quando sunt illi conjunctæ, ab illa etiam foveantur et conserventur.

**21. Opinio D. Thomæ explicatur.** — Fortasse tamen necessarium non est comparisonem illam, quam D. Thomas facit, in physico rigore intelligere. Primo, quia probabile est virtutes infusas, cum non sint connaturales potentis quibus infunduntur, a solo Deo posse immediate fieri in illis, seclusis miraculis, vel operatione instrumenti præternaturæ rerum operantis; ergo verisimile est non procedere a gratia per propriam resul-

tantiam, quia illa futura esset connaturalis, et non est sine aliqua efficientia physica. Secundo, quia alias lumen gloriæ deberet etiam physice profluere a gratia consummata, quia etiam est tanquam facultas et proprietas ejus, quod tamen non videtur verisimile, alioqui præternaturale esset et quasi violentum, quod in aliquo statu esset gratia, et impediretur ne ab ea flueret lumen gloriæ. Unde novum sumitur argumentum, quia a gratia non manat fides, neque etiam lumen gloriæ; ergo nulla virtus intellectualis ab illa manat; ergo nec charitas, quia cum intellectus sit prior voluntate, non est verisimile virtutem affectivam manare a tali forma, et non intellectualis. Item non appareat ratio cur a gratia fluat potius habitus dilectivus amicitiæ, qui est charitas, quam concupiscentiæ qui est spes, cum amor sui sit maxime connaturalis et quodammodo prior. Denique pro ratione et indigentia subjecti, plures vel pauciores virtutes infunduntur cum gratia; verbi gratia, virtutes morales non omnes infunduntur Angelis; ergo signum est non infundi per naturalem emanationem a gratia, sed juxta divinæ providentiae dispositionem. Satis ergo est quod in hac infusione servetur quædam connaturalis proportio, et quod, ratione gratiæ, tanquam illi debitæ infundantur.

## CAPUT XIV.

UTRUM CIRCA OBJECTA SEU MATERIAS HABITUUM INFUSORUM DENTUR ALIQUI HABITUS ACQUISITI, QUASI ANNEXI, VEL CONCOMITANTES HABITUS INFUSOS.

**1. Questionis excitandæ occasio.** — Hactenus omnes habitus gratiæ ac per se infusos declaravimus, et praeter eos quos recensuimus, nullos alios esse tanquam certum supponimus, quia nec necessarii sunt, nec facile cogitari possunt, neque habent aliquid auctoritatis fundamentum, sine quo ex supernaturibus rebus aliiquid novi affirmare, vanum et imprudentissimum est. Quia vero exercitio actuum circa materias supernaturales aliqui habitus acquireti videntur, ideo ad hujus libri complementum necessarium visum est aliqua de his habitibus dicere, nimirum, an sint, et per quos actus, vel ad quos effectus acquirantur? Duobus autem modis intelligi potest aliquos habitus acquisitos committari infusos.

**2. Primo,** quia per eosdem actus supernatu-

rales et infusos, qui ab habitibus infusis, vel per divinum auxilium eliciuntur, alii habitus acquiruntur. Secundo, quia per alios actus naturales qui circa easdem materias habituum infusorum fieri possunt, ut superiori libro visum est, producuntur habitus talibus actibus proportionati. Inter quos duos modos est clarum discrimen, quia, juxta priorem modum, habitus acquisitus quasi per se comitatur infusum, suos actus exercentem, nam, eo ipso quod suos actus elicit, simul et quasi necessitate naturali alium habitum inducit. Juxta posteriorem autem modum, concomitantia habitus acquisiti omnino accidentaria est et contingens, quia talis habitus nullo modo acquiritur per efficientiam habitus infusi, aut per se, aut per actus suos, sed per exercitium aliorum actuum quos per accidens, et successive, ac diversis temporibus contingit miseri seu interponi cum actibus infusis. De utroque igitur ordine horum habituum dicendum est.

**3. Duo supponuntur.** — Circa priorem partem, imprimis ponimus supernaturales actus non efficere in nobis habitus supernaturales, quia omnes illi immediate a Deo infunduntur, ut nunc supponimus; rationem autem investigabimus infra, libro octavo, capite quarto, tractando de causis gratiæ. Unde etiam supponere possumus hos actus supernaturales non inducere habitum ejusdem speciei cum habitu infuso, quia, ut omittam vel esse impossibile, vel superfluum multiplicare habitus solo numero differentes in eadem potentia, et in ordine ad idem objectum, in præsenti est peculiaris repugnantia; quia vel ille habitus est supernaturalis quoad substantiam, vel non est. Si non est, quomodo potest esse ejusdem speciei cum habitu per se infuso, qui in substantia supernaturalis est? qualitates enim vel entitates naturales et supernaturales in substantia non solum specie, sed etiam genere differunt. Si autem talis habitus supernaturalis in substantia fingatur, impossibile est illum acquiri per actus, quia de ratione talis habitus est ut sit per se infusus, et hunc solum modum productionis connaturaliter postulat. Haec est enim ratio ob quam habitus gratiæ sunt per se infusi, quia in substantia sua sunt supernaturales, et principia per se necessaria talium actuum, atque inde consequenter habent ut non possint fieri per actus. Nam profecto si actus infusi possint facere habitum supernaturalem in substantia, non facerent alium ab eo qui

nunc infunditur; nam actus charitatis, verbi gratia, si esset primus non factus per habitum, sed per auxilium, efficeret habitum charitatis; si vero est elicitus ab habitu quem supponit, tunc vel est intensor habitu, et ita intendet illum etiam effective; vel non est intensor, et sic non efficiet, non quia non possit, sed quia supponit factum, quod etiam in habitibus acquisitis contingit. Cum ergo supponamus actus supernaturales non posse efficere suos habitus, evidens est multo minus posse alios similes in specie producere. Difficultas ergo superest de habitibus acquisitis, et in substantia naturalibus.

4. *Modus opinandi. — Rejicitur.* — In quo puncto multi affirmarunt per actus virtutum infusarum acquiri aliquos habitus, variis tamen modis, et ex principiis valde diversis. Primus ergo modus opinandi, est eorum qui tenent actus virtutum infusarum esse naturales quoad substantiam, qui consequenter dicunt actus illos habere per substantiam suam vim efficiendi aliquem habitum ejusdem ordinis, ac proinde naturalem quoad substantiam, vel, si jam præexistentem inveniant, posse illum intendere per physicam efficienciam, si alias sint sufficienter intensi. Ita sentit Almain., tract. secundo Moral., cap. 3; et clarius in 3, distinct. 23, quæst. 3, et distinct. 26, quæst. 1. Idemque opinatur Scotus ibi, quæst. 1; Gabriel, quæst. 2. Item Scotus, distinct. 26, § *Ad questionem*, et Gabriel, conclus. 1, et distinct. 27, conclus. 5. Nam, licet Scotus et Gabriel expresse non dicant illos habitus acquiri per actus virtutum infusarum, satis id indicant, præsertim cum in fundamento illo quod tales actus sint in substantia naturales convenient. Et hoc modo potest pro eadem sententia citari Marsil., in 3, quæst. 14, artic. 1, in 3 part. illius, dub. 4. Et solet idem tribui Cajetano, prima secundæ, quæst. 63, artic. 3. Sed ibi, licet ponat habitus Theologicos acquisitos similes in materia virtutibus Theologicis infusis, non tamen dicit produci per actus earum, sicut ponendo virtutes morales acquisitas et infusas, non dicit illas produci per actus istarum. Neque etiam perstitit in illo fundamento, quod actus supernaturales sint naturales quoad substantiam, licet aliquando ita senserit, ut in secundo libro visum est. Verius potest citari pro hac sententia Petrus Bergomensis, de quo infra dicam. Hæc vero sententia, licet consequenter loquatur, ex falso fundamento procedit, et quia de illo satis in superioribus dic-

tum est, ideo non oportet iterum contra hanc sententiam disputare, sed ex contrario fundamento oppositum inferre, ut mox dicemus.

5. *Modus alter opinandi.* — Secundus modus opinandi est, per actus infusos et supernaturales quoad substantiam, produci habitus naturales quoad substantiam, et acquisitos, et nihilominus postea inclinantes ad eosdem actus infusos, et cooperantes cum potentia et habitibus infusis ad similes actus supernaturales efficiendos, diverso tamen modo quam infusi habitus efficiunt. Quia illi habitus acquisiti non concurrunt ad substantiam actuum, dando nimurum potestatem ad illos efficiendos, sed dando tantum facilitatem. Quæ facilitas est modus actus a substantia ejus distinctus, et in actu supernaturali potest esse naturalis, ideoque inconveniens non est quod habitus naturalis et acquisitus possit hoc modo ad actus supernaturales concurrens. Quæ opinio sumi potest ex Vasquez, disput. 77, cap. 10, num. 48, quamvis illi non simpliciter adhæreat.

6. *Exploditur.* — Mihi tamen non probatur, ut in superioribus tetigi, tractando de numero virtutum Theologalium. Et ibi dictis solum occurrit addendum facilitatem actus non esse modum aliquem absolutum distinctum a substantia actus, sed addere solum habitudinem ad suum principium, quatenus ex majori propensione, vel virtute, vel meliori dispositione, vel circa subjectum melius dispositum operatur, ut in Metaphysica, disput. 44, sect. 6, ostendi. Neque intelligi potest aliis modus absolutus in actu qui in instanti fit. Nam si fieret successive, posset facilitas in velocitate agendi constitui; in actibus autem qui in momento fiunt, non intelligitur quisnam modus absolutus possit esse facilitas, vel in quo consistat. Imo in agentibus naturali seu transeanti actione, non videtur posse inveniri facilitas in actione instantanea, nisi quatenus fit, non obstante majori resistentia, vel quatenus actio in momento intensor fit; nihil autem horum est modus absolutus in actione præter substantiam et intensionem ejus, et habitudinem ad principium tantæ virtutis. Unde, proprie loquendo, facilitas actionis non fit tanquam terminus alterius actionis; quis enim potest hoc concipere? Alias et quidam progressus in infinitum fieri posset, et difficultas etiam in agendo esset peculiaris modus actionis, et per novam actionem fieri oportet, quæ profecto non sunt verisimilia. Non est ergo facilitas modus qui fiat (ut sic

dicam); sed ipsa actio faciliter vel difficulter dicitur fieri solum per quamdam habitudinem et proportionem ad vim effectivam, cum his vel illis conditionibus. Idem ergo est in actibus immanentibus, in quibus est hoc peculiare, quod et inclinatio, et virtus activa potentiae potest augeri per habitum, et actus etiam pendet vel ex apprehensione, vel ex affectu, ad quem sequitur suavitas seu delectatio, vel ex motu alterius potentiae cooperantis vel resistentis, vel sæpe etiam ex dispositione corporis, et per comparationem et respectum ad hæc omnia dicitur actus faciliter fieri, quæ facilitas interdum in negatione consistit, quia, verbi gratia, actus fit sine resistentia alterius facultatis, vel corporis; interdum in aliqua conditione positiva, non tam ipsiusmet, quam agentis, quod majori virtute, suavitate aut apprehensione operatur.

7. *Habitus acquisitus non potest dare facilitatem agendi in actibus infusis tanquam principium per se influens in actum.* — Hinc ergo concludo non posse habitum acquisitum dare facilitatem agendi in actibus infusis, tanquam principium per se influens aliquid in ipsum actum. Probatur primo, quia illa facilitas, ut dixi, non est in actu aliquid intrinsecum, absolutum, et distinctum a substantia actus. Secundo, quia talis habitus non potest augere virtutem activam talis actus quoad entitatem ejus, quia ille habitus est mere naturalis, et entitas actus est supernaturalis. Imo, licet quis fingat illum habitum elevari ad agendum virtute obedientiali, etiam inde non cresceret virtus activa, cum actus supernaturales semper commensurentur principio proximo supernaturali, ut lumini gloriæ, charitati, etc. Tertio, quia habitus qui acquiritur circa actus naturales, inclinat ad actus ejusdem rationis cum his a quibus genitus est, et ad idem objectum sub eadem ratione formalis; in praesenti autem habitus acquisitus non potest inclinare ad idem objectum sub eadem ratione formalis, quia illud objectum supernaturalis est, ut libro superiori vidimus; neque etiam potest talis habitus ad actus infusos inclinare, tum quia naturalis qualitas non habet naturalem appetitum ad supernatura; tum etiam quia naturalis inclinatio habitus ad actum fundatur in virtute activa naturali talis actus; hanc autem virtutem non habet habitus acquisitus circa actus infusos, ut ostensum est. Hic ergo modus addendi habitus acquisitos ultra infusos circa easdem materias verisimilis non est. Unde facilitas quæ in exercendis actibus

infusis invenitur, per se quidem provenire potest ex gratia Dei, vel physice augente virtutem effectivam habitus, vel moraliter dante majorem suavitatem, aut illustrationem, vel affectionem majorem in operando. Per accidens autem potest ex consuetudine provenire, quatenus per illam vel tolluntur aliqua impedimenta, vel naturales potentiae, aut organa ministrantia his actibus, usu ipso melius disponuntur.

8. *Modus tertius opinandi.* — Tertius modus opinandi, est per actus infusos fieri habitus ejusdem rationis cum habitu naturali, qui per actus mere naturales acquiri potest, ut, verbi gratia, per supernaturalem actum credendi Deum esse trinum et unum, acquiri habitum fidei acquisitæ ejusdem rationis cum habituali fide, quam habere potest de illo articulo haereticus errans circa alios. Et hoc modo opinari videntur Molina, prima part., quæst. 1, articul. 3, disput. 3, in fine; et in Concord., disput. 8, ad artic. 13, in fine; et Azor, lib. 3 Institut., cap. 21, quæst. 3, in tom. 1, præter alios antiquos. Quos auctores maxime movit quædam experientia; nam si catholicus fiat haereticus per errorem in uno articulo, retinet aliquem habitum fidei circa alios, et non infusum, quia illum omnino amicit; ergo acquisitum, et non nisi per actus fidei infusæ, quia, cum ille erat catholicus, omnia mysteria ita credebat, et fieri potest ut actus fidei acquisitæ circa illa non exerceatur; ergo per hujusmodi actus inducitur habitus mere naturalis, qualis est ille qui manet sine fide infusa, et absque illa per actus mere naturales acquiri potuisse. Simile argumentum sumitur ex alio effectu quem experimur, nam qui in actibus divini amoris saepius exercetur, facilius postea illos elicet; ergo acquirit habitum illam facilitatem præbentem.

9. Quomodo autem vel qua ratione possint supernaturales actus hujusmodi habitum inducere, altero e duobus modis ab his auctoribus explicatur. Primo enim ait Molina actum infusum eminenter continere acquisitum, et ideo posse inducere eundem habitum quem naturalis actus facere posset. Secundo, ait Azor actum supernaturalem convenire cum naturali in ratione generica credendi, sperandi, etc., et hoc satis esse ut actus supernaturales repetiti generent in nobis habitus inclinantes ad credendum, sperandum, etc., saltem naturali modo. Declaratque exemplo; nam actus isti infusi relin-

quunt in nobis species per quas recordamur credidisse, pœnitentiam egisse, etc.; ergo eadem ratione possunt prædictos habitus post se relinquere. Denique citari solet pro hac sententia divus Thomas, quæst. 17 de Verit., artic. 1, ad 4 secundi ordinis, ubi dicit ex actibus infusæ charitatis vel generari aliquem habitum dilectionis, vel præexistentem augmentari.

**10. Refutatur generali assertione.**— Sed hic etiam dicendi modus mihi non probatur, et ideo generaliter assero, ex vi actuorum supernaturalium nullum habitum acquisitum comitari infusos circa eorum materias. Ita docet D. Thomas, quæst. 27 de Veritat., artic. 2, ad 4, ex argument.; sed ibi tantum de gratia loquitur; tamen de aliis habitibus infusis id docet aperte, quæst. 1 de Veritat., artic. 10, ad ultim., et articul. 11, ad 24; 1. 2, quæst. 51, articul. 4, ad 3; ubi Cajetanus, Conradus, Medina et alii idem sequuntur; et idem tenet Vazquez, dicto cap. 10; et Valentia, 2 tom., disput. 4, quæst. 3, punct. 4, et disput. 5, quæst. 2, punct. 3. Et probatur, quia actus non producit habitum, nisi circa idem objectum materiale et formale in quod ipse tendit; sed actus supernaturales non possunt producere habitum inclinantem ad suum objectum formale; ergo absolute non possunt inducere habitum inclinantem ad operandum circa eamdem materiam. Minorrem supponimus ut claram et jam probatam. Major vero imprimis sumitur ex Aristotele, libro secundo Ethicor., capite primo, et ex principiis philosophiae. Deinde probatur inductione, quia actus scientie non potest inducere habitum ad assentiendum eidem propositioni propter auctoritatem humanam, vel propter rationem probabilem, quia non inducit habitum, nisi sub sua ratione formali, et idem invenietur in reliquis habitibus virtutum et vitiorum. Ratio vero est quia objectum formale est motivum in quod præcipue potentia tendit, et ideo ex vi talium actuum non inducitur facilitas vel propensio, nisi sub tali motivo. Item quia non potest aliter intelligi quod inducatur habitus certæ speciei, quod, probando consequentiam, declaratur; quia non potest habitus inclinare ad aliquod objectum materiale, nisi sub aliqua determinata ratione formali; ergo maxime sub illa, sub qua tendunt actus, per quos habitus generatur.

**11. Optima ratio.**— Hæc consequentia videtur per se evidens; tum quia cum actus pro-

ducant habitum tanquam proprium effectum suum, profecto efficiunt illum sibi similem, quantum possunt; ergo efficiunt illum aptum ad operandum sub suo objecto formalis, potius quam sub quocumque alio; tum etiam quia habitudo ad aliud objectum formale non est unde convenire possit tali habitui, nec reddi potest ratio cur potius sub hac quam sub alia ratione tendat in objectum, si non tendit sub ratione objectiva illorum actuum, a quibus genitus est. Antecedens autem probatur, quia ex solo materiali objecto nulla ratio specifica habitus sumi potest, quia materiale objectum de se indifferens est ad plures rationes formales, et ita de se nullam dat speciem determinatam. Præterea est optima ratio et communis, quia habitus acquisitus semper efficit actum similem in specie illis a quibus genitus est, ut docet Aristoteles supra, et D. Thomas 1. 2, quæst. 78, a. 2, ad 2, et 1 p., quæst. 89, art. 6, ad 3. Et ratio est, quia habitus generatur, tanquam pondus quoddam ad eosdem actus, et tanquam virtus effectrix illorum, ut potentia facilius et delectabilius possit similes actus efficere; sed actus infusi non possunt efficere habitus productivos similium actuum; ergo multo minus possunt producere habitum effectivum actuum dissimilium, quia neque hæc est naturalis conditio actuum et habituum, nec fingi potest ratio ob quam talis habitus inclinet ad aliam speciem actuum, vel cur ad unam potius quam ad alteram. Quod magis ex responsione ad fundamenta contrariae sententiae confirmabitur.

**12. Infirmitur primo experientia.**— Argumentum ergo a primo experimento sumptum, infirmum est, tam in antecedente quam in illatione. In antecedente quidem, quia vix fieri potest ut qui prius catholice credebat omnia et singula revelata, et postea unum articulum negat et alia retinet, non statim sentiat suum fidem infirmorem, et minus fundatam circa ea quæ retinet, quia illamet nova electio et discretio inter ea quæ ante aequaliter credebat, de se reddit incertam fidem eorum quæ retinentur, et consequenter difficiliorem quam antea erat. Quocirca (ut de illatione dicamus), si aliqua facilitas postea sentitur, vel est ex aliquo habitu humanæ fidei antea acquisito, non per actus divinæ fidei, sed humanæ, quorum frequentia præcesserat, et non raro interponitur inter actus perfectæ fidei divinæ, vel certe oriri potest ex sola memoria præteritæ fidei, cum speciebus de eisdem objectis permanentibus, et rationibus persuau-

dentibus illa esse credenda, et fortasse etiam ex habitu acquisito credibilitatis talium rerum, quæ omnia sufficiunt ad facile credendum per actum fidei humanae. Existimoque, ut dixi, hanc facilitatem esse multo minorem in tali homine in principio lapsus ejus, postea vero usu firmari et faciliorem reddi, vel novum habitum naturalis fidei acquirendo, vel præexistentem augendo.

**13. Ad secundum.**— Ad secundum experimentum facilior est responsio; nam illa facilitas magna ex parte provenit ex memoria et phantasmatis, vel ex aliqua dispositione appetitus, qui per actus naturales cooperatur dum voluntas supernaturaliter amat; potest etiam corporis dispositio ad id conferre, saltem impedimenta auferendo; fortasse etiam nonnihil conductit intensio habitus infusæ charitatis, quæ saltem meritorie per actus obtinetur. Denique verisimile est Deum majori auxilio talem hominem prævenire atque juvare, et inde maxime solet facilitas hujusmodi provenire.

**14. Improbatur primus modus opinandi.**— Ad priorem modum explicandi contrariam sententiam, negatur assumptum. Sine fundamento enim dicitur actum fidei infusæ eminenter continere actum fidei acquisitæ. Aliud est enim esse eminentiorem, id est, perfectioris speciei et naturæ, aliud eminenter continere illum, et licet primum sit verum, secundum falsum est, nec ex primo sequitur, neque aliunde ostendi potest. Non enim semper species perfectior eminenter continet imperfectiorem, sed oportet ut se habeat per modum causæ æquivocæ et universalis, quod non potest tribui actui fidei infusæ respectu acquisitæ, sive quoad habitum, sive quoad actum ejus. Alias dicere quis posset etiam habitum infusum fidei posse elicere actum fidei naturalis, quia eminenter continet illum. Cur enim hæc continentia eminentialis magis tribuetur actui quam habitui? Consequens autem est falsum, alias fides divina eliceret actum de se fallibilem, quod repugnat perfectioni ejus.

**15. Unde non minus repugnat actui infallibili, producere habitum de se fallibilem.** Item eadem ratione dicere quis posset actum scientiæ eminenter continere habitum opinionis, et posse illum efficere, quod est plane absurdum. Nulla est ergo talis continentia eminentialis, neque oportet confundere ordinis actuum et habituum gratiæ et naturæ; condistinguunt enim inter se tanquam spe-

cies particulares diversorum ordinum, non tanquam causa universalis, et effectus particularis ac æquivocus.

**16. Rejectio secundi modi opinandi.**— Ad alterum modum explicandi illam sententiam, respondemus non esse verisimilorem. Primo, quia ratio illa generica fidei vel amoris, licet abstracte concepta non sit supernaturalis, prout in re invenitur contracta in supernaturali actu, ad ordinem supernaturalis elevata est, et ideo etiam secundum illam non poterit habitum naturalem producere. Secundo, etiamsi ratio illa ut abstracta consideretur, nec naturalis nec supernaturalis est, sed ab utraque ratione abstrahit; ergo si actus secundum illam præcisam rationem ageret, induceret habitum nec naturalem nec supernaturalis, sed indifferentem seu abstrahentem, quod in re ipsa inveniri manifeste repugnat.

**17. Unde argumentor tertio, quia si actus infusus, verbi gratia, fidei, produceret habitum, secundum solam rationem genericam, produceret habitum habentem in se rationem genericam fidei, non contractam ad rationem fidei infusæ vel acquisitæ, quod nec fieri nec intelligi potest, quia, licet illa ratio communis possit mente abstrahi, in re tamen non potest ab omnibus differentiis seu modis contrahentibus separari. Item alias ille habitus non posset producere actus alicujus fidei specificæ, sed tantum fidei in communi; quod quam sit absurdum per se patet.**

**18. Simile non admittitur.**— Neque est simile quod sumitur ex speciebus intelligibiliibus, quas actus infusi relinquunt in memoria. Quia illæ fortasse non repræsentant immediate ipsos actus infusos, sed cognitionem illorum quasi experimentalis, quæ cum illis concurrit. Si enim aliquis tunc non adverteret se amare, postea non recordaretur amasse, quia memoria non relinquitur proxime, nisi ex cognitione præcedente. Cognitio autem illa quam habemus de actibus supernaturalibus, quando illos exercemus, imperfecta est et confusa, quia non est de ipsis actibus in se, penetrando et videndo quales sint, sed solum secundum quasdam rationes communes illos concipiendo. Et ideo talis cognitione naturalis est et acquisita, qualis est omnis humana experientia, et ob hanc rationem potest relinquere speciem sibi proportionatam.

**19. Discrimen aliud.**— Deinde est alia differentia notanda, quod actus cognitionis po-

test terminari ad rationem universalem et genericam, in illa sistendo, et ab illa, tanquam a particulari objecto, sumendo particularem speciem cognitionis confuse et imperfectæ. Unde fit ut etiam species intelligibilis, sive quæ est principium talis cognitionis, sive quæ ex illa in memoria relinquitur, possit etiam repræsentare confuse actum cognitionis, vel amoris qui præcessit, secundum rationem communem, non repræsentando distincte propriam rationem ejus. Et propterea ex hac parte non repugnat actus infusos secundum generales rationes credendi vel amandi relinquere speciem sui, quæ postea non est futura principium similium actuum, sed cognitionis imperfectæ et confusæ eorumdem actuum, et ideo potest etiam esse naturalis et relictæ ab actibus infusis secundum rationem aliquam communem, in qua cum actibus naturalibus convenient. In quo est longe diversa ratio de productione habitus; nam ille ponitur ut sit principium physicum similium actuum, et ideo necesse est ut et ad determinatam speciem actuum inclinet, et si sit acquisitus, ut ab actibus, non tantum secundum rationem genericam, sed secundum propriam et specificam producatur.

20. Ad locum D. Thomæ, Bergomensis, in Concordantiis, fatetur D. Thomam illo loco id docuisse, quod ipse etiam sequitur. Quia *actus* (inquit) *infusi possunt efficere habitum diversum in specie*, et addit interdum habitum acquisitum et infusum esse ejusdem speciei, et tunc per actus elicitos ab habitu infuso non acquiri novum habitum, sed confirmari præcedentem, et ita exponit alia loca D. Thomæ. Verumtamen prior pars sententiæ ejus in se falsa est. Quod si D. Thomas illam docuit illo loco, in pluribus illam revocavit. Fortasse tamen cum ibi dicit ex actibus infusæ charitatis generari habitum dilectionis, vel præexistentem augeri, non intelligit generari effective, sed dispositive, et augeri meritorie, et ita non loquitur nisi de ipso habitu infusæ charitatis, qui per suos actus inducit vel augetur dictis modis. Altera etiam pars illius sententiæ, si intelligatur de habitu per se infuso, falsa est, ut ostendimus; si autem intelligatur de habitu per accidens infuso, non est ad rem, neque ad mentem D. Thomæ; nam in locis a nobis citatis, de virtutibus per se infusis et actibus earum evidenter loquitur.

21. *Tractatur secundum dubium in titulo propositum.* — *Prima opinio.* — *Debile fundamen-*

*tum.* — *Opinio secunda opposita est falsa.* — Superest aliud punctum propositum, an habitus aliqui acquisiti comitentur infusos ratione aliorum actuum naturalium, qui circa materias actuum infusorum interdum exercentur. In quo etiam varie loquuntur auctores: quidam simpliciter negant hujusmodi habitus, licet non negent predictos actus naturales. Fundantur, vel quia illi actus sunt imperfecti et inefficaces, qui non sufficiunt determinare potentiam per aliquem habitum, vel quia raro tales actus exercentur, et ideo non est tanta frequentia actuum, quæ sufficiat ad inducendum habitum. Sed hoc fundamentum debile est, quia, licet illi actus sint imperfecti, poterunt inducere habitus inclinantes ad similes actus imperfectos. Nec video cur in suo gradu dicantur inefficaces; nam assensus fidei humanae, licet sit circa veritatem divinam et supernaturalem, absolutus assensus est, et satis determinatus, licet non tam certus; cur ergo non poterit habitum producere? Alia vero pars de raritate actuum voluntarie sumitur, et fortasse verius est homines, etiam fideles et justos, plerumque exercere actus fidei humanae circa veritates revelatas, et in illa saepè fundare actum spei vel amoris. Sicut etiam, licet habeant virtutes infusas morales, saepè et fortasse frequentius per acquisitas operantur. Quin potius aliqui in alio extremo dixerunt, saltem in materia fidei, actum fidei acquisitæ necessario supponi ad infusum circa easdem veritates, unde fit consequens ut idem cum proportione dicendum sit de habitibus. Sed hoc etiam falsum existimo; nam fides infusa non pendet ab acquisita, nec ullam necessario exigit. Sed hoc pertinet ad materiam de fide, ad quam propterea illud remitto.

22. *Assertio prima.* — Dico ergo: per actus naturales, qui circa materiam virtutum infusarum fieri possunt, habitus etiam naturales et acquisiti generari possunt. Hæc assertio satis probata est ex dictis contra priorem sententiam. Et quia nulla ratio probabilis occurrit, ob quam hi actus sint inefficaces ad producendos habitus sibi proportionatos, magis quam alii actus naturales intellectus et voluntatis. Imo cum istæ potentiae videantur ad hos actus minus propensæ, et alioquin procedant ex virtute naturali earum, magis possunt his habitibus indigere, et majori ratione illos poterunt comparare.

23. *Assertio secunda.* — Secundo, dico acquisitionem horum habituum nunquam esse

per se necessariam ad perfectionem vel usum habituum infusorum, sed contingenter tantum et concomitanter cum illis conjungi. Hoc etiam satis probatum est contra alteram opinionem, quia actus acquisiti non sunt necessarii ad infusos; ergo neque habitus acquisiti ad infusos. Consequentia evidens est, tum quia est eadem ratio et proportio; tum etiam quia, si non præcedant actus naturales, non acquirentur habitus; ergo, si actus non sunt necessarii, multo minus habitus. Quod autem actus naturales non sint necessarii ad supernaturales, probatur, quia nec sunt causæ, nec principia illorum, nec conditiones omnino requisitæ; quia nescit tarda molimina Spiritus Sancti gratia, et ideo non indiget actu naturali ad efficiendum in nobis supernaturalem actum. Solum ad fidem necessario præcedit apprehensio et conceptio rerum credendarum, et rationum quæ illas faciant credibiles, quæ secundum legem communem fiunt per actus naturales, mediis speciebus et motivis, vel experimentis per sensus apprehensio. Sed hic non tractamus de his actibus vel habitibus, aut speciebus acquisitis, quæ illis correspondent, sed agimus de habitibus, vel judicativo in materia fidei, vel affectivo in materia spei et charitatis, et hos dicimus non esse simpliciter necessarios.

FINIS LIBRI SEXTI.

